

BÖLÜM 4

Çocuk ve Ergenlerde Örselenme Sonrası Gerginlik (Travma Sonrası Stres) Bozukluğu ve EMDR

Nur İNCİ NAMLİ¹

TSSB Nedir?

Klinik tecrübeler farklı çocuk ve ergen sorunları ile şekillenirken, dikkat edilen ortak bir sorun olduğu görülmektedir. Örneğin okul öncesi dönemdeki bir çocuğun bir anda karanlıktan korkmasının sebebi ne olabilir? Veya henüz onlu yaşlarına yeni adım atmış olan bir ergenin bir kayıp yaşamasından sonra içe çekilme davranışları göstermesinin altında yatan sebepler nelerdir? Üniversite sınavına hazırlanan bir lise öğrencisinin akademik başarısının aniden düşmesi ne ile açıklanabilir?

Tüm bu soruların cevabında bir travmatik tecrübenin varlığından söz edilmektedir. Olumsuz yaşam deneyimleri sonucunda bireylerin psikolojik iyi oluşunun, beden bütünlüğünün ve günlük hayat işlevselliğinin olumsuz yönde etkilenmesi ve buna bağlı olarak stres tepkilerini geliştirmesi travmatik tecrübeler sonucunda oluşmaktadır.^{1,2} Söz konusu deneyimler arasında doğal afetler, savaş ya da yaralanma gibi ciddi kazalar, duygusal, fiziksel ya da cinsel istismar, hastalık ve kayıp süreçleri dahil edilmektedir.^{3,4} Öte yandan, travma literatürü üzerine çalışan uzmanların da dile getirdiği üzere, herhangi bir olayın gerçek anlamda “travmatik” olabilmesi için var olan tanımlara uymak durumunda olmadığı belirtilmiştir.⁵ Sonuç olarak, bireylerin içsel kaynaklarının zedelendiği,

¹ Doğuş Üniversitesi Psikoloji Bölümü Araştırma Görevlisi ve Uzman Psikolog, nurinci@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-2166-8515

bu dönemler daha çok keşifle ve deneyimlemeyle geçer. Geçmişte yaşananlar simgeleştirilir ve bu simgeler üzerinden öğrenme süreci gerçekleşir. Travmatik olay(lar), sağlıklı gelişimin engellenmesine sebep olabilir ve çocukların zarar görmesiyle sonuçlanabilir. Terapi sürecine bahsedilen tüm konseptlerin dahil edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Briere, J. N., & Scott, C. (2016). *Travma terapisinin ilkeleri belirtiler, değerlendirme ve tedavi için bir kılavuz DSM-5 için güncellenmiş*. (B.D. Genç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
2. Lovett, J. (1999). *Small wonders: Healing childhood trauma with EMDR*. New York: Free Press.
3. Breslau, N., Davis, G. C., Andreski, P., & Peterson, E. (1991). Traumatic events and posttraumatic stress disorder in an urban population of young adults. *Archives of general psychiatry*, 48(3), 216–222.
4. Norris, F. H. (1992). Epidemiology of trauma: Frequency and impact of different potentially traumatic events on different demographic groups. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60(3), 409–418
5. Kubany, E. S., Ralston, T. C., & Hill, E. E. (2010). Intense fear, helplessness, “and” horror? An empirical investigation of DSM-IV PTSD Criterion A2. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 2(2), 77–82.
6. SAMSHA. (2023). Understanding Child Trauma. Ağustos 2023 tarihinde <https://www.samhsa.gov/child-trauma/understanding-child-trauma> adresinden alınmıştır.
7. de Vries, A.P., Kassam-Adams, N., Cnaan, A., Sherman-Slate, E., Gallagher, P.R. & Winston, F.K. (1999). Looking beyond the physical injury: posttraumatic stress disorder in children and parents after pediatric traffic injury. *Pediatrics*, 104(6), 1293-1299.
8. Birkeland, M.S., Holt, T., Ormhaug, S.M. & Jensen, T.K. (2020). Perceived social support and posttraumatic stress symptoms in children and youth in therapy: A parallel process latent growth curve model. *Behav Res Ther*, 132, 1-8.
9. Sprang, G., Eslinger, J., Whitt-Woosley, A., Gusler, S., & Clemans, T. (2023). Child Traumatic Stress and COVID-19: The Impact of the Pandemic on a Clinical Sample of Children in Trauma Treatment. *Journal of child & adolescent trauma*, 16(3), 1–12. Advance online publication.
10. Bernat, J. A., Ronfeldt, H. M., Calhoun, K. S., & Arias, I. (1998). Prevalence of traumatic events and peritraumatic predictors of posttraumatic stress symptoms in a nonclinical sample of college students. *Journal of traumatic stress*, 11, 645-664.
11. Miller-Graff, L.E., Howell, K.H. (2015). Posttraumatic stress symptom trajectories among children exposed to violence. *J Trauma Stress*, 8(1), 17-24.
12. Gökler, I. (2001). The predictor variables of post-traumatic stress symptoms in children and adolescents following 1999 Marmara earthquake: Exposure to traumatic experiences and coping. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
13. Ünver, H., & Karakaya, I. (2019). Çocuk ve ergen psikiyatrisinde özelleşmiş bir travma polikliniği deneyimi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 298-303.

14. Karadağ, M., Gökçen, C. & Sarp, A. S. (2020). Bir Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kliniğine Başvuran Travma Sonrası Stres Bozukluğu Olgularının Sosyodemografik ve Tanısal Özellikleri. *Akdeniz Tıp Dergisi*, 6(3), 424-429.
15. Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *Ruhsal Bozukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-V)*.
16. Morrison, J. (2019). *DSM-5'i Kolaylaştıran Klinisyenler İçin Tanı Rehberi*. (H.U. Kural, Çev.). İstanbul: Nobel.
17. Fariba, K.A. & Gupta, V. (2023). Posttraumatic Stress Disorder in Children. Ağustos 2023 tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK559140/> adresinden alınmıştır.
18. Glod, C. A., & Teicher, M. H. (1996). Relationship between early abuse, posttraumatic stress disorder, and activity levels in prepubertal children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1384-1393.
19. Radoš, S. N., Matijaš, M., Anđelinović, M., Čartolovni, A., & Ayers, S. (2020). The role of posttraumatic stress and depression symptoms in mother-infant bonding. *Journal of Affective Disorders*, 268, 134-140.
20. Özgen, F. & Aydın, H. (1999). Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Klinik Psikiyatri*, 1, 34-41.
21. Tolin, D. F., & Foa, E. B. (2006). Sex differences in trauma and posttraumatic stress disorder: A quantitative review of 25 years of research. *Psychological Bulletin*, 132(6), 959-992.
22. Olf, M. (2017). Sex and gender differences in post-traumatic stress disorder: an update. *European Journal Of Psychotraumatology*, 8(4), 1351204.
23. Helzer, J. E., Robins, L. N., & McEvoy, L. (1987). Post-traumatic stress disorder in the general population. *New England Journal of Medicine*, 317(26), 1630-1634.
24. Kessler, R. C., Sonnega, A., Bromet, E., Hughes, M., & Nelson, C. B. (1995). Posttraumatic stress disorder in the National Comorbidity Survey. *Archives of general psychiatry*, 52(12), 1048-1060.
25. Kessler, R. C. (2000). Posttraumatic stress disorder: the burden to the individual and to society. *Journal of Clinical Psychiatry*, 61, 4-14.
26. Carpenter, G. L., & Stacks, A. M. (2009). Developmental effects of exposure to intimate partner violence in early childhood: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 31(8), 831-839.
27. Famularo, R., Fenton, T., Augustyn, M., & Zuckerman, B. (1996). Persistence of pediatric post traumatic stress disorder after 2 years. *Child abuse & neglect*, 20(12), 1245-1248.
28. Thabet, A. A., Tawahina, A. A., El Sarraj, E., & Vostanis, P. (2008). Exposure to war trauma and PTSD among parents and children in the Gaza strip. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 17(4), 191-199.
29. Garfin, D. R., Silver, R. C., Gil-Rivas, V., Guzmán, J., Murphy, J. M., Cova, F., ... Guzmán, M. P. (2014). Children's reactions to the 2010 Chilean earthquake: The role of trauma exposure, family context, and school-based mental health programming. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(5), 563-573.
30. Koenen, K. C., Ratanatharathorn, A., Ng, L., McLaughlin, K. A., Bromet, E. J., Stein, D. J., ... & Kessler, R. (2017). Posttraumatic stress disorder in the world mental health surveys. *Psychological medicine*, 47(13), 2260-2274.

31. Kilpatrick, D. G., Ruggiero, K. J., Acierno, R., Saunders, B. E., Resnick, H. S., & Best, C. L. (2003). Violence and risk of PTSD, major depression, substance abuse/dependence, and comorbidity: results from the National Survey of Adolescents. *Journal of consulting and clinical psychology, 71(4)*, 692.
32. Lewis, S. J., Arseneault, L., Caspi, A., Fisher, H. L., Matthews, T., Moffitt, T. E., ... & Danese, A. (2019). The epidemiology of trauma and post-traumatic stress disorder in a representative cohort of young people in England and Wales. *The Lancet Psychiatry, 6(3)*, 247-256.
33. Sarman, A., & Sarman, E. (2020). Trafik Kazalarından Sonra Çocuklarda Görülen Psikososyal Etkiler ve Tedavi Yaklaşımları. *Trafik ve Ulaşım Araştırmaları Dergisi, 3(1)*, 72-85.
34. Demir, M. (2008). Çocuk ve ergenlerin cinsel istismarı sonrasında akut stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu özelliklerinin incelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi: Bursa Uludağ üniversitesi.
35. Şimşek, Ş., Fettahoğlu, E. Ç., & Özatalay, E. (2011). Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. *Dicle Tıp Dergisi, 38(3)*, 318-324.
36. Karabulut, D., & Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 5(2)*, 368-376.
37. Manav, G., & Nazik, F. (2023). Doğal Afetlerde Çocuk Sağlığı ve Pediatri Hemşiresinin Rolü. *Gevher Nesibe Journal Of Medical And Health Sciences, 8(2)*, 347-353.
38. Ercan, E. S., Polanczyk, G., Akyol Ardic, U., Yuce, D., Karacetin, G., Tufan, A. E., ... & Tekden, M. (2019). The prevalence of childhood psychopathology in Turkey: a cross-sectional multicenter nationwide study (EPICPAT-T). *Nordic journal of psychiatry, 73(2)*, 132-140.
39. van der Kolk, B. (2014). *Beden Kayıt Tutar: Travmanın İyileşmesinde Beyin, Zihin ve Beden*. İstanbul: Nobel.
40. Nijenhuis, E. R., & Van Der Hart, O. (2011). Dissociation in trauma: a new definition and comparison with previous formulations. *Trauma Dissociation, 12*, 416-445.
41. Barbash, E. (2017). Different types of trauma: Small 't' versus large 'T'. Ağustos 2023 tarihinde <https://www.psychologytoday.com/us/blog/trauma-and-hope/201703/different-typestrauma-small-t-versus-large-t> adresinden alınmıştır.
42. NIMH. (2023). Post-Traumatic Stress Disorder. Ağustos 2023 tarihinde <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd> adresinden alınmıştır.
43. Knauss, L. (2019). Ethical and Professional Issues in Assessment. M. Sellbom ve J. Suhr (eds.), *The Cambridge Handbook of Clinical Assessment and Diagnosis* içinden (s. 38 – 48).Cambridge: Cambridge University Press.
44. Whitmer, G. (2001). On the Nature of Dissociation. *The Psychoanalytic Quarterly, 70(4)*, 807–837.
45. Nader, K. (2008). *Understanding and Assessing Trauma in Children and Adolescents*. New York:Routledge.
46. American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. (1998). Practice Parameters for the Assessment and Treatment of Children and Adolescents with Posttraumatic Stress Disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 37*, 414-430.

47. Yalın Sapmaz Ş., Ergin D., Özek Erkuran H., Şen Celasin N., Öztürk M., Karaarslan D., Köroğlu E. & Aydemir Ö. (2017). DSM-5 Travma sonrası stres belirtileri şiddet ölçeği çocuk formunun türkçe güvenilirliği ve geçerliliği. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 54, 205-208.
48. Boysan, M., Güzel Özdemir, P., ..., Kaya, N. (2017). Psychometric properties of the Turkish version of the PTSD Checklist for Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (PCL-5). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 27, 306 – 316.
49. Kadak, M. T., Boysan, M., Ceylan, N., Çeri, V. (2014). Psychometric properties of the Turkish version of the Child PTSD Symptom Scale. *Comprehensive Psychiatry*, 55, 1435 – 1441.
50. Karakaya, I., Çakın Memik, N., ..., Coşkun, A. (2007). Çocuk ve gençler için klinisyen tarafından uygulanan travma sonrası stres bozukluğu ölçeği (TSSB-ÖÇE) geçerlik güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (3), 125 – 132.
51. Erden, G., Kılıç, E. Z., Uslu, İ., E., Kerimoğlu, E. (1999). Çocuklar için travma sonrası stres tepki ölçeği: Türkçe geçerlik, güvenilirlik ön çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(3), 143 – 149.
52. Yağcı Yetkiner, D. (2010). Travma sonrası bilişler ölçeği (Posttraumatic Cognitions Inventory) Türkçe uyarlama ve üniversite öğrencileri üzerinde geçerlik güvenilirlik çalışması. Yayınlanmış yüksek lisans tezi: Kocaeli Üniversitesi.
53. Shapiro, F. (1989). Efficacy of the eye movement desensitization procedure in the treatment of traumatic memories. *Journal of traumatic stress*, 2(2), 199-223.
54. Gillies, D., Maiocchi, L., Bhandari, A. P., Taylor, F., Gray, C., O'Brien, L., & Cochrane Common Mental Disorders Group. (1996). Psychological therapies for children and adolescents exposed to trauma. *Cochrane database of systematic reviews*, 2016(10).
55. Shapiro, F. (2001). *Eye movement desensitization and reprocessing (EMDR): Basic principles, protocols, and procedures*. Guilford Press.
56. Solomon, R. M., & Shapiro, F. (2008). EMDR and the adaptive information processing model: potential mechanisms of change. *Journal of EMDR practice and Research*, 2(4), 315-325.
57. Lewey, J. H., Smith, C. L., Burcham, B., Saunders, N. L., Elfallal, D., & O'Toole, S. K. (2018). Comparing the effectiveness of EMDR and TF-CBT for children and adolescents: A meta-analysis. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 11, 457-472.
58. Greenwald, R. (1999). *Eye-movement desensitization and reprocessing (EMDR) in child and adolescent psychotherapy*. New York: Jason Aronson.
59. Tinker, R. H., & Wilson, S. A. (1999). *Through the eyes of a child: EMDR with children*. New York: W. W. Norton & Company.
60. Hensel, T. (2009). EMDR With Children and Adolescents After Single-Incident Trauma An Intervention Study. *Journal of EMDR Practice and Research*, 3, 2-9.
61. Korkmazlar, Ü., Bozkurt, B., & Tunca, D. T. (2020). EMDR group protocol with children: A field study. *Journal of EMDR Practice and Research*, 14(1), 13-30.
62. Jarero, I., Amaya, C., Givaudan, M., & Miranda, A. (2013). EMDR individual protocol for paraprofessional use: A randomized controlled trial with first responders. *Journal of EMDR Practice and Research*, 7(2), 55-64.